

Mæðradauði í heiminum

Það er sorgleg staðreynd að á hverju ári deyja þúsundir kvenna í heiminum á meðgöngu, í fæðingu eða fyrstu sex vikurnar eftir fæðingu. Þessi dauðsföll hafa verið skilgreind sem mæðradauði og þurfa á einhvern hátt að tengjast meðgöngunni beint eða óbeint. Tölur frá árinu 2000 eru: 529.000 konur á heimsvísu. Mæðradauðinn er mestur í Afríku þar sem tíðnin er 500 konur miðað við hverjar 100.000 fæðingar (life births). Það er svipuð tíðni og var í Evrópu í lok 19. aldar. Ástandið er verst í löndunum sunnan Sahara þar sem tólfta hver kona deyr sem er sambærilegt við mæðradauða í Svíþjóð um miðja 18. öld. Asía fylgir fast á eftir Afríku í mæðradauða og þá sérstaklega suður Asía. Í Norður Evrópu er tíðnin hins vegar 25 af hverjum 100.000 fæðingum eða ein kona miðað við 4000 fæðingar. Það telst til tíðinda hér á Íslandi og almennt á Norðurlöndunum ef kona deyr við barnsburð og margir halda líklega að það heyri sögunni til ...

Lækkun á mæðradauða í Evrópu

Þegar litið er til sögunnar er það athyglisvert staðreynd að ekki er svo langt síðan mæðradauði í Evrópu var svipaður og er í Afríku og Asíu í dag. Í Skandinavíu fór mæðradauði að lækka verulega í lok 19. aldarinnar en í Bretlandi var það í raun og veru ekki fyrr en í kringum 1930 sem sú þekking og aðstæður sköpuðust að hægt var að lækka mæðradauða af einhverri alvöru. Það var fyrst og fremst með bættri menntun þeirra sem önnuðust fæðingar og þekkingu á mikilvægi hreinlætis. Ónauðsynleg og hættuleg inngríp voru lögð til hliðar og byggðar voru upp fæðingarstofnanir þar sem menntaðir læknar og ljósmæður störfuðu. Þróun sýklalyfja og blóðgjafir hafa síðan orðið enn frekar til að bjarga lífi kvenna eftir fæðingar.

Orsakir mæðradauða

Hvað er það við barneignarferlið sem gerir það svona hættulegt og þá sérstaklega í fátækari löndum? Út af hverju

Jenný Inga Eidsdóttir, ljósmóðir á Heilbrigðisstofnun Sauðárkróks og meistaranemi við kennslufræði- og lýðheilsudeild Háskóla Reykjavíkur.

deyja allar þessar konur? Í heilbrigðisskýrslu Alþjóða heilbrigðismálastofnunarinnar (WHO) frá árinu 2005 kemur fram að fjórðungur af konunum deyr í kjölfar blæðinga, 15% af völdum sýkinga, væntanlega þá barnsfararsóttar, 12% úr krömpum af völdum meðgöngueitrunar, 8% vegna misræmis milli fósturs og grindar (obstructed labour) og 13% í kjölfar fóstureyðinga. Aðrir beinir og óbeinir þættir eru 28% þar er væntanlega innifalið ofbeldi, eyðni, malaría, blóðleysi og aðrir þættir eða heilsufarsvandamál sem eru undirliggjandi eða koma upp á meðgöngu.

Fjórðungur kvennanna deyr strax á meðgöngu, langflestar í kjölfar fóstureyðinga sem eru framkvæmdar við frumstæðar og ófullnægjandi aðstæður og flestar ólöglegar. Stór hluti þessara kvenna er líklega á barns- eða táningsaldri. Ofbeldi á konum og sjálfsmorð eru líka algengar orsakir mæðradauða. Trúlega eru þessar tölur vanmetnar þar sem morð og nauðganir eru daglegt brauð í sumum fátækari löndum og skráning á dauðsföllum og orsökum þeirra ekki alltaf rétt. Langflestar konurnar deyja hins vegar í fæðingunni og á fyrstu dögnum þar á eftir (11-17% í fæðingunni sjálfri og 50-72% eftir fæð-

ingu), langflestar af völdum blæðinga og sýkinga.

Hvernig á að takast á við vandann?

Þúsaldarmarkmið 189 ríkja heimsins, um bættu heilsu, gera ráð fyrir að dregið hafi úr mæðradauða í heiminum um 75% árið 2015. Þessum markmiðum verður ekki auðvelt að ná þar sem mæðradauði í heiminum er sumstaðar að aukast.

Heilbrigðisskýrsla WHO frá árinu 2005 ber yfirskriftina „Hver móðir og hvert barn skiptir máli“ (The world health report, make every mother and child count). Falleg orð og viðeigandi. Þar kemur fram að leggja beri sérstaka áherslu á þjónustu við þungaðar og fæðandi konur. Til þess að svo megi verða þarf að bæta verulega heilbrigðiskerfið á heimsvísu.

Á meðgöngu þarf að koma í veg fyrir óæskilegar þunganir og bregðast við þeim, bæta fjölskylduráðgjöf (family planning) og almenna menntun kvenna, fræðslu um getnaðarvarnir og aðgengi að öruggum fóstureyðingum. Áhersla þarf að vera á mæðravernd fyrir allar konur. Sporna þarf við of mikilli læknisvæðingu mæðraverndarinnar, leggja meiri áherslu á heilsueflingu, meðhöndlun heilbrigðisvandamála, undirbúning fyrir fæðingu og foreldrahlutverkið, en ekki bara að einblína á áhættuþætti, rútínur og skimanir hverskonar. Mikilvægt er líka að þjóðfélagið styðji við bakið á þunguðum konum með því að bæta félagslega stöðu konunnar s.s. að koma í veg fyrir ofbeldi hverskonar og bæta réttindi þungaðra kvenna á vinnumarkaði.

Mæðradauða í og eftir fæðingu ætti í flestum tilfellum að vera hægt að koma í veg fyrir þar sem áhættuþættir fæðinga eru þekktir og viðbrögð við þeim. Leggja þarf áherslu á að þeim fæðingum fjölgi þar sem faglært heilbrigðisstarfsfólk er viðstatt, sem hefur næga menntun og reynslu til að bregðast við vandamálum sem upp kunna að koma. Mikilvægt er að konur hafi aðgang að fæðing-

arþjónustu sem er nálægt heimabyggð þeirra og í samræmi við menningu þjóðfélagsins sem þær búa í. Þessum markmiðum þarf fyrst og fremst að mæta með stefnumótun og skipulagi en ekki tæknivæðingu.

Fátækt og faraldrar

Félagslegar aðstæður s.s. fátækt einstaklingsins og þjóðfélagsins spila stórt hlutverk. Fátæk þjóðfélög hafa litla möguleika á að bæta heilbrigðisþjónustuna og fjölga menntuðum ljósmæðrum og læknum án utanaðkomandi hjálpar. Alnæmisfaraldurinn í Afríku, malaría, vannæring, berklar og ónógur aðgangur að fersku vatni gerir ástandið þar mjög flókið, erfitt og dýrt. Menning og menntunarstig er líka stór þáttur svo og traust á heilbrigðisstarfsfólki og heilbrigðisstofnunum. En allt tekur þetta tíma og á meðan deyja konur.

Mæðravernd í fátækustu ríkjum er lítil sem engin og tillögur hafa komið

fram um að dreifa lyfjum og bætiefnum til kvenna á meðgöngu í ríkjum sunnan Sahara í Afríku, s.s. sýklalyfjum til að vinna á sýkingum, þar með talið kynsjúkdómum og malaríu, kalsíum til að minnka hættu á háþrýstingi og járn til að vinna á blóðleysi. Athugun á gögnum um orsakir mæðradauða benda til þess að það geti lækkað mæðradauða um allt að 8%.

Hvernig geta ljósmæður lagt lið?

Mæðradauði í heiminum er staðreynd sem ekki verður horft framhjá. Ljósmæður þurfa að axla sína ábyrgð og taka þátt í þróunarstarfi, stefnumótun og bættri menntun ljósmæðra um heim allan. Alþjóðaráðstefnur, rannsóknir og raddir í alþjóðasamfélaginu hafa mikið að segja. Með aðkomu ljósmæðra að lýðheilsu opnast aukin tækifæri til þverfaglegar samvinnu við aðrar stéttir sem starfa að sömu markmiðum.

Heimildir:

- Beaglehole R. og Bonita R. (2004). Public Health at the Crossroads. (2. útgáfa) Cambridge: University press.
- Collin S.M., Baggaley R.F., Pittrof R. og Filipi V. (2007). Could a simple antenatal package combining micronutritional supplementation with presumptive treatment of infection prevent maternal deaths in sub-Saharan Afrika? *BMC Pregnancy Childbirth*, 7, 6. Rafræn útgáfa sett á netið 2007, maí 23. Sótt 25.ágúst 2007.
- Loudon I. (1986). Deaths in childbed from the eighteenth century to 1935. *Medical History*, 30, 1-41. Rafræn útgáfa. Sótt af PubMed 25.ágúst 2007.
- Ronsmans C. og Graham W. (2006). Maternal mortality: who, when, where, and why. *Lancet*, 368, 1189-1200. Rafræn útgáfa: www.thelancet.com vol 368 september 30. 2006.
- WHO (2005) The world health record 2005: Make every mother and child count. Geneva: Rafræn útgáfa. Sótt af netinu 25.ágúst 2007, slóð: <http://www.who.int/whr/2005/en/>

Náttúruleg umönnun fyrir móður og barn

Náttúrulegar vörur fyrir umönnun og vellíðan á meðgöngu, við fæðingu og brjóstgjöf.

Meðgönguvörur Weleda eru þróaðar í samvinnu við ljósmæður með því markmiði að veita náttúrulega aðstoð alla meðgönguna og á meðan brjóstgjöf stendur.

Útsölustaðir Weleda:

Apótek, barnaverslanir, heilsuverlanir og heilsuvörudeildir stórmarkaða.

Velkomin að skoða www.weleda.is

Þökkum eftirtöldum veittan stuðning

Borgarnes

Borgarbyggð, Borgarbraut 14
Sparisjóður Mýrasýslu, Digranesgötu 2

Stykkishólmur

St. Franciskusspítali, Austurgötu 7

Ísafjörður

Heilbrigðisstofnunin Ísafjarðarbæ, Torfnesi

Hólmavík

Heilbrigðisstofnunin Hólmavík,
Borgarbraut

Hvammstangi

Heilbrigðisstofnunin Hvammstanga, Spítalastíg 1

Sauðárkrókur

Heilbrigðisstofnunin Sauðárkróki,
Sauðárhæðum

Kaupfélag Skagfirðinga, Ártorgi 1

Sveitarfélagið Skagafjörður,

Faxatorgi 1

Akureyri

Akureyrarbær, Geislagötu 9

Sjúkrahúsið á Akureyri,

Eyrarlandsvegi

Ólafsfjörður

Dvalarheimilið og Heilsugæsla

Ólafsfjarðar

Höfn í Hornafirði

Heilbrigðisstofnun Suðausturlands,

Víkurbraut 31